

ТЕКСТ СТАТТІ ТУТ

Україна і слов'янський світ

Т. І. ЄРЕМЕНКО

Політичні та дипломатичні відносини радянської України з Польською Республікою (1921 — 1923 рр.)

Наприкінці Першої світової війни і після неї Україна чотири роки боролася за свою незалежність. Першим кроком на цьому шляху було проголошення Української Народної Республіки (УНР). Після довгої і кривавої боротьби, а також після спроби врятувати незалежну Україну з допомогою Польщі на основі Варшавського договору і Військової конвенції квітня 1920 р., шіаду захопив радянський уряд на чолі з Х. Раковським. Більшовицький уряд намагався за всяку ціну включити Україну до складу Росії. Від цього великою мірою залежала доля комуністичної революції, що постійно й багато разів підкреслювали В. Ленін, Л. Троцький та інші лідери більшовицького експерименту. Навіть не так важливо було для них, де пройде кордон із Польщею: західніше чи східніше, найголовніше, щоб взагалі Україна відійшла до Радянської Росії.

Під час переговорів уряду радянської Росії з представниками Польської Республіки про закінчення війни та укладення мирного договору Росія взяла на себе вирішення подальшої долі України, без усяких на те підстав виступила не тільки від власного імені, а також від імені України, чим ще раз здивувала європейський світ.

Уряд УНР звернувся до держав і народів світу з нотою, в якій говорилося, що він "з радістю прийме мир, коли окупаційна совіпська армія залишить територію України і коли урядові УНР дадуть можливість скликати українські установчі збори, що остаточно вирішать долю України"¹. Польська делегація запропонувала участь представників уряду УНР у мирних переговорах, але ця пропозиція була відкинута радянською Росією. У телеграмі (цілком таємній) Х. Раковського В. Чубарю від 14 вересня 1920 р. говорилося: "Польский министр Сапега выступил с официальным обращением от имени Петлюры. Считаю целесообразным, чтобы Владимир Кириллович (Винниченко) заявил через Г. Чичерина по адресу польского правительства, первое, что он именно был председателем правительства Украинской Народной Республики. Второе, что Петлюра никогда не получал демократической санкции. Третье, что Петлюра есть агент польской шляхты. Четвертое, что при этих условиях он, Владимир Кириллович, несмотря на разногласия, которые у него были в прошлом с советской властью, счел своим долгом явиться добровольно, оказать содействие советскому правительству и в частности красной армии, чтобы сражаться за независимую Советскую Украину против польской шляхты и ее наймитов. Это заявление должно исходить от Владимира Кирилловича непосредственно"².

У телеграмі йдеться про спробу більшовицького уряду використати В. Винниченка (першого голову Директорії УНР) у переговорах з польською делегацією. Радянська сторона намагалася показати, що колишній голова Директорії співпрацює з більшовиками. Проте їй цього не вдалося зробити, хоча В. Винниченку й був влаштований переліт з Відня до Києва у 1920 р., але домовитися з ним вони так і не змогли, після чого В. Винниченко з України втік.

Щоб мати формальне право представникам радянської Росії вести переговори й від імені України, Х. Раковський підписав їм мандати, які зберігаються у фондах ЦДАВО України, з повноваженням російським громадянам А. Йоффе, А. Оболенському, Е. Квірінгу, С. Кірову вести переговори з урядом Польської Республіки у справах укладення договору між Польщею й РСФРР та Польщею й УСРР, а також підписання акту від імені уряду УСРР³.

Не обійшлося в цій історії й без курйозів. Так, А. Йоффе телеграфував у Москву: "Наступает окончание работы, необходимо безотлагательно выслать переводчика, ибо иначе я не в состоянии буду составить украинский текст". Г. Чичерін писав Х. Раковському: "Убедительно просим немедленно направить в Риту тов. [Думского, а то оскандалимся]"⁴.

Таким чином, у березні 1921 р. був підписаний добре відомий Ризький договір. За ним Польща визнавала Радянську Україну як незалежну державу та її уряд.

17 квітня 1921 р. радянська Україна ратифікувала Ризький договір на засіданні ВУЦВК, після ратифікації Москвою, 14 квітня його ратифікував польський сейм. Українська соціалістична радянська республіка визнавалася Польщею й отримувала міжнародний правовий статус. Договір викликав різні оцінки, наприклад, І. Лисяк-Рудницький порівнював його з Андрусівською угодою 1667 р., згідно з якою Україна також без участі представників її народу була поділена між Росією і Польщею, етнічно-історичні українські землі з 6-мільйонним українським населенням відходили до Польщі (Східна Галичина, Холмщина, частина Волині), Наддніпрянська Україна, хоч і була проголошена незалежною УСРР, фактично відходила до Росії.

Також негативну оцінку цієї угоди давав начальник Польської держави Ю. Пілсудський, який після більшовицько-польської війни втратив свій вплив на зовнішню політику країни і не міг запобігти підписанню

договору з більшовиками. Із спогадів одного з його соратників, 18 березня під час урочистостей, присвячених укладенню Ризького договору у національному театрі, Ю. Пілсудський був у поганому настрої й висловився, що не має причин для радощів, що це наша поразка: "Якщо не Ленін, то його нащадки будуть правити у Варшаві" ⁵.

Ю. Пілсудський був проти Ризької угоди насамперед тому, що біля східних кордонів Польщі мала знаходитися нова комуністична Російська імперія, зовнішня політика якої базувалася на загарбницьких засадах світової революції. Ю. Пілсудському не вдаюся до кінця допомогти уряду УНР створити незалежну, демократичну державу — союзницю Польщі.

1921—1923 рр. були для України періодом, коли вона зберігала видимість незалежної держави і мала зовнішні атрибути цього (законодавчі органи, уряд, дипломатичні представництва). Але УСРР цілком була підпорядкована Москві, її радянському урядові, всі рішення і розпорядження надходили від нього та ЦК РКП, тобто УСРР була маріонетковою державою, якій радянська Росія дозволила мати зовнішні атрибути незалежної країни.

Урядом УСРР був створений Народний комісаріат закордонних справ (НКЗС), спочатку його очолював голова Ради народних комісарів Х Раковський (що говорить про важливість цього відомства), заступником був призначений В. Яковлев (син купця, закінчив Київський торговельний інститут, до цього призначення працював у надзвичайній комісії, брав участь у розстрілі рідного батька, члена Союзу російського народу). В. Яковлев дуже цікаво визначав роль наркоматів закордонних справ: Московський, тобто НКЗС РРФСР — це закордонна канцелярія ЦК РКП(б), Рада народних комісарів до нього не торкається, український же НКЗС відіграє ще меншу роль, його діяльність повністю контролюється Москвою. "Щоби бути добрим радянським дипломатом, — розповідав він Г. Беседовському, — потрібно розуміти, що при всіх дипломатичних радянських місіях існують представництва НК, Комінтерну, військової розвідки" ⁶. Відносини радянської України з Польською Республікою були віддзеркаленням стосунків з радянською Росією. Вони ускладнюватися тим, що уряд УНР знаходився на польській території, він продовжував, з одного боку, боротьбу за незалежність України, а з другого, — проти курсу комуністів на підготовку соціалістичної революції в Європі, в першу чергу у Польщі.

Міжнародна діяльність радянської України, яка була цілком підпорядкована Москві, включала: пропаганду комуністичних ідей у Польщі, боротьбу з урядом УНР (в екзилі), підтримку комуністичних сил.

Згідно з Ризькою угодою радянська Україна і Польща обмінялися посольствами. Дипломатичним представником Польщі при уряді УСРР був призначений граф Ф. Пулавський в ранзі повіреного у справах, а повноважним представником радянської України у Польщі — О. Шумський. 6 жовтня 1921 р. два посольства зустрілися на прикордонній станції Здолбуново. Українська делегація у складі посла О. Шумського, радника Я. Хургіна, першого секретаря І. Сіяка, другого секретаря М. Попова і уповноваженого від Наркомісаріату закордонних справ М. Любченка відвідала польське посольство в його салон-вагоні. Під час розмови була висловлена надія на добросусідські відносини між двома народами та розвиток економічних зв'язків. Після зупинки у Києві посольство Польщі прибуло до Харкова. Крім посла, до його складу входили: торговельний радник п. Ромицький, генеральний консул п. Ф. Хорват, всього 50 осіб ⁷.

Посольство УСРР розташувалося у Варшаві в готелі "Вікторія". О. Шумського прийняв міністр закордонних справ З. Скірмунт, були вручені вірчі грамоти для передачі Ю. Пілсудському, під час півгодинної

бесіди підкреслювалася важливість встановлення тісних торговельних відносин⁸.

У свою чергу, польського посла п. Ф. Пулавського прийняв голова Ради народних комісарів УСРР Х. Раковський. Під час їх бесіди, яка, за оцінками польської сторони, мала дружній та доброзичливий характер, говорилося про необхідність більш тісних взаємин двох держав. Інформацію про цей прийом надрукувала більшість польських газет⁹.

Деяких проблем польсько-українських відносин торкнувся Ф. Пулавський в інтерв'ю кореспонденту газети "Тайме" 25 листопада 1921 р. Він підкреслив важливість обміну дипломатичними представниками для налагодження зв'язків між Україною і Польщею. Оцінюючи внутрішню ситуацію, він сказав, що Україна останніми подіями була доведена до крайнього руйнування, але завдяки непу з'являються можливості її відродження, денационалізація деяких підприємств як перший крок. Все це створює базу для розвитку торговельних та економічних зв'язків двох країн. Відносно політичних проблем посол підкреслив, що Польща намагається виконувати статті Ризької угоди, а те, що має місце перехід озброєних українських груп з території Польщі в Україну, то польська сторона не в змозі цьому запобігти, в більшості випадків це намагання емігрантів помститися за знищені домівки та розстріл рідних радянською владою. В цілому пан Пулавський позитивно оцінює перспективи розвитку відносин між ПР та УСРР¹⁰.

Створюючи відомства по міжнародних зв'язках, радянська влада ні в чому не хотіла бути схожою на інші держави і винаходила все нове. Наприклад, замість Міністерства закордонних справ — Народний комісаріат, вигадали титул головам посольств за кордоном — повноважний представник, замість посла або посланника. З приводу цього були непорозуміння у Польщі. Польське міністерство закордонних справ при складанні списків дипломатів, акредитованих у країні, розташувало прізвища радянських представників після послів, тим самим принизивши їх статус. Українське радянське посольство висловило протест. У своїй ноті МЗС Польщі відповіло, що в міжнародній практиці ще ніколи не було повноважних представників, і у Віденському трактаті, який регулює питання старшинства між дипломатичними представництвами, не передбачено категорію повноважних представників. Врешті-решт радянська сторона довела, що повноважний представник УСРР у Польщі є повноважним міністром і надзвичайним посланником¹¹.

Посольство УСРР у Польщі тісно взаємодіяло з посольством радянської Росії, їх працівники постійно разом вирішували всі основні питання. 16 жовтня 1921 р. при посольстві радянської України почав діяти консульський відділ. За оцінкою політичного представника О. Шумського, роботи у посольстві було небагато, час від часу, коли траплявся якийсь інцидент, надсилали ноти до польської сторони, причому їх тексти писалися у НКЗС Росії чи України, у посольстві тільки перекладали їх на польську та українську мови. Самостійні ініціативи українського дипломатичного представництва були заборонені.

При посольстві УСРР, як і при інших, існував відділ ДПУ, спочатку на його чолі стояв Петро Дегтяренко (до цього часу був заступником голови Київської губернської надзвичайної комісії, напівписьменний селянин, брав участь у вбивстві генерала Духоніна, завдяки чому швидко просунувся по службі). У Варшаві він почував себе як у Києві, на дверях однієї з кімнат посольства причепив табличку з написом: "Варшавський відділ губернської надзвичайної комісії". Але О. Шумський наказав її зняти. Цей відділ підтримував матеріально комуністичний рух у Польщі, займався вербуванням кадрів, брав участь та був ініціатором різних терористичних актів, у тому числі готував замах на Ю. Пілсудського. Один тільки приклад: на 3 травня 1923 р. відділ ДПУ посольства УСРР у

Польщі готував великий вибух у Саському парку під час відкриття пам'ятника Ю. Понятовському, біля польського генерального штабу, але цьому запобіг повипред РСФРР О. Оболенський, за допомогою до якого звернувся Г. Беседовський¹². Праця цього відомства у Польщі може дати сюжети для численних детективних романів.

Цікавою сторінкою внутрішнього життя посольства радянської України є діяльність комуністичного гуртка, звіти про засідання якого постійно надсилалися на адресу ЦК КП(б)У і збереглися досі.

На засіданнях комгуртка, які були постійними, обговорювалися різні директиви ЦК РКП(б), вивчалися питання марксизму, робилися доповіді, зокрема з історії Польщі. Наприклад, Вишневецький прочитав дві лекції: "Польща до світової війни" та "Польща з початку війни і до останнього часу", у яких підкреслив провідну роль робітничого класу та розглянув питання сучасного політичного становища Польської Республіки. В рішеннях, які приймалися, говорилося про необхідність вивчення української та польської мов співробітниками посольства. Останні повинні були підтримувати тісні контакти з партійним осередком посольства РСФРР, обов'язково відвідувати його зібрання¹³.

Восени 1922 р. О. [Думського відкликали у Харків, на прохання Г. Чичеріна, а на його місце був призначений Г. Беседовський, до цього — співробітник НКЗС УСРР.

У період 1921— 1923 рр. в радянсько-польських відносинах простежувалася певна напруженість. Антипольські настрої панувати в Україні та антирадянські — у Польщі. Засоби масової інформації обох країн містили матеріали, які компрометувати іншу сторону. Під час більшовицьких маніфестацій, святкових пролетарських демонстрацій мата місце агітація проти Польщі. Так, під час святкування у Харкові 1 травня 1923 р. була організована група комуністів польської національності, приблизно 50 чоловік, яка провела маніфестацію перед посольством Польської Республіки. Вони кричали: "У цьому домі знаходяться представники буржуазної Польщі, яка пригноблює робітників. ... Ганьба такій Польщі! Ганьба її представникам! Хай живе совецька Польща! Хай живе комуністична партія Польщі!"

Напередодні 7 листопада на урочистих зборах, присвячених жовтневій революції, на які були запрошені дипломатичні представники Польщі, Й. Якір висловився: "Если государства, отделяющие Россию от Германии не пропустят через свою территорию хлеб из России в Германию, Советской России придется проложить себе путь штыками".

У Харкові в 1922 р. під час відкриття всеукраїнського з'їзду рад запрошені на нього представники польського посольства знаходилися у дипломатичній ложі і не підвелися під час виконання "Інтернаціоналу". Після того як Скрипник їм пояснив, що "Інтернаціонал" не тільки гімн пролетаріату, а також державний гімн УСРР, поляки залишили зал¹⁵.

Польське посольство із Харкова постійно надсилало на адресу МЗС Польщі огляди радянської преси, вирізки з різних газет, відмічаючи недоброзичливість радянської влади в Україні по відношенню до Польської Республіки¹⁶.

Важливим пунктом політичних відносин радянської України з Польською Республікою стала демаркація кордонів, ця проблема була одним з питань Ризької угоди, яка їх в цілому й визначила. У договорі кордоном між Росією, Білорусією, Україною, з одного боку, і Польщею — з другого (тобто єдиним кордоном трьох нібито суверенних країн) є лінія на території України, яка пролягає "у загальному напрямку залізниці Олевськ-Сарни, пересікаючи її між ст. Остки та ст. Снодовичи, затишаючи на боці України села Войтковичи, Собічин, Михайлівку і Будкі Снов, а на боці Польщі - • села Радзівіловичи, Рачків, Біловизьке, Біловіжи і Сновідовичи; далі у загальному напрямку на

с. Мишаківка, залишаючи на боці України села Майдан, Голишевський, Задереве, Маріампіль, Жолни, Кленове і Рудню Клен, а на боці Польщі села Дерт, Окопи, Нетреве, Воняче, Перелисянку, Нову Гуту і Мишаківку; далі до гирла ріки Корчик, залишаючи село Млинок на боці України; далі уверх по річці Корчик, залишаючи м. Корець (Н. Місто) на боці Польщі; далі у загальному напрямку на с. Мілятин, залишаючи села Піддубці, Киликиїв, Довжки, Параївка, Улап'янівку і Мар'янівку на боці України, а села Богданівку, Чорницю, Крилів, Майків, Довгу, Фрідерланд, Куразький поруб і Мілятин на боці Польщі; далі вздовж шляху із села Мілятин до м. Острогож, залишаючи села Мошанівку, Кривин і Солов'є на боці України, а села Мошаницю, Бодівку, Вільбівне, м. Острогож й шлях на боці Польщі; далі уверх по річці Вілія до с. Ходаки, яке залишається на боці Польщі; далі в загальному напрямку на м. Білозірка, залишаючи на боці України села Боровицю, Степанкове, Баймаки північні та південні, Лиськи, Сівки, Волоськи, м. Ямпіль, сс. Дідківці, В'язовець і Кривчики, а на боці Польщі Боложивку, Садки, Обори, Шкроботівку, Паньківці, Грибове, Лисогірку, Молодьків і м. Білозірку; далі до річці Збруч, залишаючи шлях і с. Щаснівка на боці Польщі; далі вздовж річки Збруч, до упадіння її у реку Дністр" ¹⁷.

Як бачимо, кордони були встановлені між Україною і Польщею без будь-яких етнічних та історичних підходів, вони повністю ігнорували національні інтереси українського народу й були визначені лінією знаходження Польської Армії з незначними відступами в одну чи іншу сторону.

Ризький договір встановлював загальну лінію кордонів, на практиці потрібно було провести ще роботу по уточненню кожного його метра, встановленню державних знаків, вирішити долю населених пунктів, через які мав проходити рубіж. Для проведення цієї роботи була створена Змішана польсько-радянська прикордонна комісія. Російсько-українську делегацію (РУД) очолював С. Пестковський, польську — Л. Василевський. Остаточно робота комісії була завершена лише у серпні 1924 р. Під час уточнення кордонів виникало багато непередбачених проблем, наприклад, вимога польської делегації просунути лінію на території Волині на схід від 10 до 20 км. Уряд Росії в численних дипломатичних нотах до польської сторони відкидав усі претензії і підкреслював, що кордони пройдуть суворо за Ризьким договором.

Штучність нових кордонів, неврахованість інтересів населення породжували численні конфлікти при встановленні знаків на території між представниками змішаної прикордонної комісії та мешканцями даної місцевості. Наприклад, при встановленні прикордонних стовпів по р. Корчик (жовтень 1921 р.) мешканці с. Устьє намагалися силою припинити роботу комісії, тому що саме село відійшло до Польщі, а орні землі опинилися на території України. 16 українських прикордонних стовпів мали бути встановлені на землях с. Сторожена, жителі якого напали на топографів і робітників з метою зберегти свою ріллю. З подібними проблемами зіткнулися представники комісії у селах Кобильє, Морозовка, Новомиколаївка та ін. Але застосовуючи різні заходи, зокрема, використання кавалерійських ескадронів, затримання порушників кордону, дозвіл зібрати врожай на землях, що відходили до УСРР, все ж лінію кордонів вздовж Корчика провели згідно з договором ¹⁸.

Наступна проблема, яку потрібно було вирішити радянській Україні та Польській Республіці, — проведення обміну біженцями та військовополоненими, що під час війни, революцій, локальних конфліктів опинилися на чужій території. Польська сторона під час переговорів у Ризі постійно ставила це питання й пропонувала шляхи його вирішення, в результаті чого, ще до підписання мирного Договору, 24 лютого 1921 р. була укладена Угода про репатріацію між РРФСР, УСРР, з одного боку, і Польщею — з другого. Передбачалася швидка репатріація "за-

ложників, полонених, військовополонених, біженців та емігрантів" на добровільній засаді, згідно з заявою людини, яка бажає повернутися¹⁹.

Для проведення цієї роботи була створена Змішана комісія, в яку входили Польська делегація і Російсько-українська (РУД). Перша працювала у Москві, друга — у Варшаві. За даними Евакуаційного комітету в Україні, на її території на 18 квітня 1921 р. була зареєстрована кількість поляків, котрі бажали виїхати до Польщі:

Харківська губернія.....	16 500
Одеська "	6 700
Київська "	37 000
Миколаївська та Херсонська губернії . .	8 550
Єкатеринославська губернія	16 800
Кременчуцька	14 350
Полтавська	9 200
Чернігівська "	25 000
Донецька "	11 000 ²⁰

В цілому — 122 600 осіб, але ці дані не були остаточними, реєстрація тривала далі.

На території Польщі також знаходилося багато біженців з України, серед яких була майже ціла армія УНР, інтернована у 1920 р. Саме вона, а також український уряд у Тарнові, в першу чергу непокоїв радянську владу у Москві й Харкові. Російсько-українська делегація у справах репатріації, яка була розташована у Варшаві, розпочала збір даних про армію УНР у таборах інтернованих та розгорнула радянську агітацію, спрямовану на повернення рядових та офіцерів в Україну.

За офіційними радянськими даними, у Польщі було інтерновано 12 000 офіцерів та солдатів армії С. Петлюри²¹.

За польськими джерелами, після закінчення українсько-більшовицької війни, коли армія УНР перейшла на польську територію і була інтернована в таборах, українська еміграція в цілому налічувала 40 тис. чоловік, серед яких було 65 депутатів, 14 міністрів, 1680 чиновників, 3530 офіцерів і близько 11 500 солдатів²².

Для полегшення проведення репатріації саме цієї частини української еміграції уряд УСРР прийняв дві постанови про амністію. 30 листопада 1921 р. ВУЦВК оголосив постанову про "повну особисту амністію перебуваючим за кордоном робітникам і селянам УСРР, що брали участь, як рядові в лавах армій С. Петлюри, П. Скоропадського, А. Денікіна, Врангеля, Булак-Булаховича та інших ворогів робочо-селянської аіади". Командуючий склад цих армій отримував право особисто звернутися з проханням про повернення до РУД. 12 квітня 1922 р. приймається ще одна постанова про "амністію чинам білих армій і цивільної еміграції". Цікаво відмітити, що подібні постанови спочатку приймалися урядом радянської Росії, нова постанова надавала "повну особисту амністію всім перебуваючим за кордоном особам українського громадянства"... "Однак разом з тим, з огляду на продовження злочинних спроб проти робітничо-селянської республіки ВУЦВК ухвалює оголосити поза законом таких закорінілих злочинців проти волі українського трудового народу й непримиренних ворогів робітників і селян України: Павла Скоропадського, Симона Петлюру, Юрка Тютюнника, Нестора Махно, Петра Врангеля, Кутепова й Бориса Савінкова"²³.

Члени російсько-української делегації по репатріації постійно відвідували табори інтернованих, розповідали про життя в УРСР, агітували за повернення. У своїх звітах РУД постійно підкреслювала, що її членів зустрічають вкрай вороже, підозріло, особливо цей настрій посилюється, коли у Польщі стало відомо про розстріл частини репатріантів неподалік від кордону та про покарання близьких, які залишалися на радянській території. Наприклад, коли представники РУД відвідували табір Стржал-

ково, після оголошення про амністію у відповідь заспівали "Ще не вмерла Україна". Були випадки нападу на членів делегації.

Зрозуміло, що командування української армії перешкоджало поверненню в УСРР солдатів і офіцерів. Так, у листі головного отамана С. Петлюри до командирів курені? говорилося: "Більшовики вживають усіх заходів щодо розпорошення наших сил, не спиняються ні перед підкупом, ні перед провокаціями; надсилають до таборів листи нібито від тих, хто ще літом виїхав до більшовиків, нібито на радянській Україні життя гаразд, насправді таємно багато розстрілюють репатріантів. На 2—4 станції від кордону їх чекає більшовицька шибениця і чека. Ми ж мусимо тугу по своїх селах і землі твердо перетерпіти, щоб повернутися на Україну не рабами, не з ласки грабіжників та убивць, не амністрованими московськими наймитами, а вільними громадянами і заслуженими патріотами — вояками нашої Вільної України"²⁴.

Ставлення до тих, хто бажав повернутися до УСРР, з боку командування армії УНР було суворим, їх кваліфікували як зрадників, ізолювали. У зверненні до представників УСРР, що прибули до табору Стржалково у справах репатріації, було записано: "На протязі двох останніх місяців дипломатичні чинники УСРР напружують усіх зусиль до того, щоб змусити українську еміграцію повернутися до Вкраїни, яку фактично окуповано армією РСФРР, а УСРР є тільки фікція державності. Всі адміністративні органи УСРР обслуговуються елементами чужими українському народові, його культурі, світогляду та прагненням. Україна — колонія метрополії Московщини. ...Трактуємо УСРР окупантською агенцією РСФРР, з чинниками якої вважаємо за відповідне провадити надалі боротьбу"²⁵.

Репатріація українців проходила дуже важко, вимагача більшого часу, ніж сподіватися спочатку.

Проводячи репатріацію, радянська сторона виходила з комуністичних класових позицій. Замість того, щоб створити умови для повернення на батьківщину мешканців України, радянська делегація по репатріації намагалася зібрати поляків-комуністів, громадян Польщі. РУД направляла польській стороні поіменні списки політв'язнів, пропонувала вивезти їх на радянську територію в першу чергу. Завдяки цьому велика група діячів польського комуністичного руху опинилася в Україні, вони брали активну участь у впровадженні в життя національної політики радянської влади щодо польського населення. До речі, більша частина їх була цією ж радянською владою репресована у 30-ті роки.

У другу чергу радянська сторона вимагала вислати з Польщі вождів українського визвольного руху, наприклад Нестора Махна, щоб судити його "за вбивства, грабунки та насильство". Польська сторона, дуже добре знаючи подальшу долю Н. Махна в радянській Україні, відмовилася його вислати, підкресливши, що це буде вирішувати польський суд, який прийняв постанову вислати Н. Махна разом з родиною з Варшави до Познанського воєводства на проживання, чим врятував йому життя. Одній з польських газет Н. Махно в інтерв'ю сказав: "Я був, є і буду до кінця життя непримиримим ворогом більшовиків і радянської влади"²⁶.

За даними Російсько-української делегації по репатріації, до лютого 1923 р. в Україну через Шепетівку повернулося 3000 військових, у тому числі до 25 відсотків — офіцерів²⁷.

Репатріація поляків із СРСР у Польщу завершилась у 1924 р., підсумки її підбивалися у червні на останньому засіданні Польсько-росШсьько-української змішаної комісії по репатріації. До цього часу до Польщі із СРСР повернулося 1100000 громадян (з квітня 1921 р. по квітень 1924 р.), серед них 15—25 % поляків, близько 65 % — українців та біло-

русів, переважно селян, 25 % — опантів. На території СРСР, за даними польських джерел, залишилося 1,5 млн. поляків²⁸.

У цей період стосунки між Радянською Україною та Польською Республікою ускладнювалися тим, що радянська сторона була незадоволена перебуванням на території Польщі уряду УНР, її армії, а особливо допомогою польського генштабу в підготовці антирадянських повстань в Україні з метою повернення їй незалежності. Польська сторона висловлювала протести проти існування підпільних комуністичних організацій на її території, створених при підтримці червоної Москви. Вже у квітні 1921 р., тобто через місяць після укладення Договору, народний комісар закордонних справ Х. Раковський у ноті на адресу польського міністра закордонних справ кн. Є. Сапегі (нота від 16 квітня) підкреслював, що Польша порушує другу статтю Ризької угоди, дозволяючи знаходитися та діяти на своїй території уряду УНР: "На території Польщі, у Тарнові існує і офіційно діє до сьогоднішнього дня організація, яка називає себе урядом УНР, має свій кабінет міністрів, свій імпровізований парламент, який має назву Українська Рада Республіки і постійно проводить засідання. ...Польська та українська преса дають кожного дня звіти про діяльність цього уряду, який не має території і атади, існує і функціонує тільки завдяки підтримці зі сторони польської влади"²⁹. Радянська сторона вимагала вислати уряд УНР із Польщі, мова йшла і про С. Петлюру.

У ноті вче-міністр закордонних справ Я. Домбський на адресу Х. Раковського (від 26 квітня) відповів, що Польша не порушує статті Ризького договору, припинила усяку підтримку військових дій С. Петлюри. Але війська С. Петлюри опинилися на польській території, де і були роззброєні та інтерновані. "Перебування на території Польщі Петлюри та його міністрів польський уряд дозволив на засадах права притулку, обов'язкового для всіх цивілізованих народів". Про це була повідомлена російсько-українська делегація у Ризі під час переговорів, і як добре відомо, вона не протестувала³⁰.

У ноті Х. Раковського від 26 травня князю Є. Сапезі повторювався протест проти перебування у Польщі уряду УНР та підтримки його польською стороною, також доводилося, що радянський уряд інформований про допомогу загонам Петлюри пройти через кордон на територію радянської України з метою вести боротьбу проти більшовицької влади³¹.

Реальну загрозу російському соціалістичному експерименту в Україні являв уряд та армія УНР, які знайшли політичний притулок у Польщі. Тому за наполяганням представників радянської Росії у мирний договір була включена окрема стаття, за якою сторони зобов'язувалися не підтримувати організації, що вели боротьбу за зміну політичного устрою та кордонів двох сторін, а особливо ті з них, які привласнювали собі роль урядів. Заборонялося перебування таких організацій на території країн, які уклали договір.

Поразка української армії у війні з червоною російською армією змусила уряд УНР шукати нових шляхів визволення України. Це міг бути тільки один шлях — шлях повстань та допомоги повстанцям з боку українського війська. Для здійснення цього був створений партизансько-повстанський штаб на чолі з Ю. Тютюнником, який мав підтримку Польського генерального штабу. При польських прикордонних контрольних пунктах у Тернополі, Гусятині, Підволочиську, Бітозірці, Дубні знаходилися представники повстанського штабу.

У 1921 р. готувалися антирадянські повстання в Україні та були здійснені рейди загонів української армії (про ці події з усіма подорожницями пише у своїх спогадах Ю. Тютюнник³², вони були написані на замовлення радянського уряду України й мали певні пропагандистські моменти). У жовтні Ю. Тютюнник як голова партизанське-

повстанського штабу отримав від С. Петлюри наказ вирушати на територію України і 28 числа частини під командуванням Палія (кількістю близько 2 тис. чол.) перейшли кордон через річку Збруч у районі Гусятина і після невеликого бою з радянськими прикордонниками просунулися по території України. Кілька загонів підійшли до Кам'янця-Подільського, де також вступили в бій. Вони намагалися підняти повстання по всій Україні, але широкого збройного опору проти радянської влади організувати не вдалося. 4 жовтня ще одне угруповання військ на чолі з Ю. Тютюнником пройшло на територію України. Із спогадів отамана Ю. Тютюнника: "Червоні війська, заатаковані нами несподівано, не могли зразу спинити нашого руху на схід. Тільки зорієнтувавшись в обстановці вони нанесли поразку мені, майже на три чвертки знищивши людей північної групи. Південна група і собі прорідлася аж за річку Тетерів, але її теж примушено повернути на захід"³³.

А ось так пригадує ці події червоний комбриг Г. Котовський, який брав участь у розгромі українських загонів. В інтерв'ю, текст якого відразу був надісланий посольству УСРР у Варшаві, він заявив: "Согласно полученным сведениям в штабе КВО в первых числах ноября должны были перейти на территорию Украины вербовавшиеся за границей петлюровские отряды. Ночью 3 ноября одна из банд Тютюнника, численностью свыше 1000 человек переправилась через границу, снимая по дороге небольшие отряды советских войск и расстреливая их на месте, продвинулась в направлении к Коростыню, на который пыталась произвести нападение, но была отбита. Навстречу банде была брошена вторая кавбригада. ...16 ноября возле села Елизаровка бой длился 2 часа, с другой стороны — бой в районе села Наёвки"³⁴.

Після цієї поразки багато солдатів та офіцерів армії УНР потрапило у радянський полон, решта повернулася на територію Польщі, де була розмішена, як і до цього, у таборах інтернованих. Але навіть після цього лідери українського визвольного руху продовжувати боротьбу *•

Під час боїв радянською стороною були захоплені різні архіви, зокрема архів штабу Ю. Тютюнника, з матеріалів якого вона детально ознайомилася з планами повстань в Україні. Ці документи і були використані при написанні нот-протестів польському уряду, і в цьому ж році надруковані для ознайомлення населення³⁷.

Цій шляхетній боротьбі присвятив все своє життя вірний син українського народу - С. Петлюра, до останнього дня, до підлого вбивства 25 травня 1926 р. в Парижі більшовицьким агентом С. Шварцбардом. Радянські можновладці організували це саме тоді, коли у Польщі до влади знову прийшов Ю. Пілсудський, боячись, як би з його допомогою боротьба за визволення України не набрала нової сили. Символічно звучать сьогодні слова С. Петлюри у зверненні до українського народу в день соборності України (22 січня 1923 р.): "Не сміємо складати зброї, коли не випала ще зброя з невтомних рук твоїх, Суверенний Народе Український. Ти переможеш, Великий Народе Мученику, і переможеш не для того, щоб підбивати під себе чужі, не наші землі, Ти переможеш для спокійного будівництва могутньої Держави Української, для щасливої праці поколінь майбутніх. Спадуть віковічні кайдани з стомлених рук Твоїх — спадуть ганебні пута з величезної постаті рідної Матері — України"³⁵.

Після цієї поразки продовжував працювати у різних організаціях визволення українського народу ще один патріот України Ю. Тютюнник. Радянська влада намагалася за всяку ціну припинити його діяльність. По дуже добре відпрацьованому сценарію, коли агенти ДПУ натрапили на слід невеликої таємної організації — Головної військової ради, вони, інспірувавши події, ввійшли в її склад, далі провели операцію, схожу на відомий "Трест", виманили Ю. Тютюнника на територію України. Як тільки він перейшов радянський кордон у 1923 р., був заарештований і відправлений прямо до ДПУ. Почалася боротьба за його долю між Москвою і Харковом. Ф. Дзержинський вимагав розстрілу, політбюро ЦК КП(б)У прохало політбюро ЦК РКП(б) дарувати йому життя, тимчасово вони погодилися. Ю. Тютюнник деякий час проживав у будинку ДПУ під наглядом. У 1925 р. читав лекції про стратегію і тактику громадянської війни у школі червоних офіцерів. Але у 1929 р. Ю. Тютюнника було заарештовано знову і доставлено у Москву, де з особистого наказу Менжинського розстріляно.

За кордоном загинуло багато інших борців за визволення України з радянської неволі.

Вже 29 жовтня посол радянської Росії у Польщі відвідав міністра закордонних справ К. Скірмунта, висловив йому протест проти подій на кордонах та вручив радянську ноту. 31 числа була надіслана з Москви ще одна нота, у якій вимагалось від польського уряду припинити допомогу загонам української армії в боротьбі проти радянської аїади³⁸.

ЗО жовтня російську ноту продублювала нота Х. Раковського на адресу польського уряду, з цими же самими вимогами³⁹.

У нотах-відповідях польська сторона рішуче протестувала проти звинувачень її у сприянні українській боротьбі, підкреслювала, що події в Україні — це повстання незадоволеного українського народу проти радянської влади.

Гра в звинувачення подібними нотами тривала дати. Серед серії радянських нот із Москви і Харкова потрібно ще зупинитися на одній — ноті Г. Чичеріна польському урядові, яка була вручена дипломату Польської Республіки З. Стефанському 11 березня 1922 р., у якій вже прозвучата радянська погроза, між іншим, у ній говорилося, що Росія і Україна були поставлені перед фактом численних нападів банд Петлюри й Тютюнника з території Польщі на Україну. Ці особи, згідно з польськими зобов'язаннями мати залишити Польщу, ате їх організації не тільки не були ліквідовані, а, навпаки, дістали розвитку. Російський уряд вимагає припинити напади, ліквідувати білі уряди, їх лідерів вислати з країни. Якщо польський уряд цього не зробить, "радянський уряд сам ліквідує всі білі організації на території Польщі"⁴⁰.

Дипломатична гра продовжувалася і з польського боку, на кожний радянський протест щодо порушення Ризького договору уряд Польщі легко знаходив противагу — радянські порушення. Компромісність цього договору породжувала і його порушення з обох сторін. У дипломатичних нотах Польської Республіки на адресу російського та українського радянських урядів так висловлювалися звинувачення в порушенні угоди.

Польську сторону непокоїла політика радянського уряду, яка була спрямована на розвиток комуністичного руху у Польщі та підготовку соціалістичної революції. У 1921 р. міністр закордонних справ Польської Республіки К. Скірмунт направив кілька нот-протестів проти антипольської діяльності Закордоту (Закордонний відділ ЦК КП(б)У), існування червоних галицьких частин на території УСРР, що відбувається з дозволу російського та українського урядів і є порушенням Ризького договору. "Головна мета Закордоту готувати у Польщі комуністичний переворот, — говорилося у ноті К. Скірмунта від 25 серпня 1921 р., — польському уряду відомо, що для цього начальником Харківського Закордоту було передано голові Рівненського обласного комітету Русакову близько 30 каратів діамантів, пізніше у Рівне із Києва було передано ще 175 каратів. Також польській стороні відомо, що діяльність Закордоту торкається не тільки Польщі, а також Балтійських країн"⁴¹.

У польській ноті від 31 жовтня на ім'я О. Шумського йшла мова про подальше порушення договору радянською стороною, повторювався протест проти антипольської діяльності Закордоту, а також проти знаходження на території України галицьких загонів. Польському уряду було відомо, що у Києві працює вербувальне бюро "по Галицьких справах" — на чолі з головою Уборевичем зі Львова та секретарем Томашевичем, а також знаходиться "воєнний комісаріат Галичини" на чолі з Сідоренко. В Умані вербуванням галицьких загонів займається Ковальчук⁴².

У своїх відповідях на польські ноти радянський уряд України писав, що всі структури Закордоту були ліквідовані після припинення радянсько-польської війни, а військових загонів Галичини зовсім не існує. Це була свого роду дипломатична гра, кожна сторона, сама порушуючи

статті договору, шукала порушення другої сторони. Що ж дійсно було за текстами нот-протестів?

"Закордот", за даними відомого радянського історика П. Н. Ольшанського, був створений у травні 1920 р. для проведення підпільної роботи на українській території, визволеній від радянських військ⁴³, а що стосується його твердження, що Закордот припинив своє існування після укладення миру з Польщею, то це не відповідає дійсності. Саме після підписання Ризького договору Закордот, як підрозділ комуністичної партії, залишився на території Польщі й продовжував діяти.

За даними "цілком таємних" матеріалів ЦК КП(б)У, Закордот плідно працював, у тому числі і у Польщі, на протязі 1921—1923 рр. Документи і матеріали, якими володіє автор, дають можливість простежити деякі напрямки його діяльності. Одним з них була боротьба проти українського уряду на чолі з С. Петлюрою в екзилі, а також підтримка та розвиток комуністичного руху в Польщі.

Перше, що було зроблено Закордотом у Польщі, це налагодження постачання інформації про стан та діяльність уряду УНР, його військ та плани на майбутнє. Так, таємний співробітник Закордоту (в документах ЦК КП(б)У він називається "товариш Х.") звернувся у Тарнові до представників українського уряду з проханням дозволити йому працювати разом з ними на користь УНР. Йому повірили. Він почав збирати й надсилати на адресу ЦК КП(б)У різного роду інформацію, яка використовувалася як в радянській Україні, так і надсилався у Москву. У своїх донесеннях він повідомляв про засідання уряду УНР, характеризував окремих його членів, докладно інформував про українську еміграцію. Він же з усіма подробицями повідомив про підготовку повстання в Україні генштабом С. Петлюри з допомогою поляків, про запланований перехід українського кордону підрозділами Ю. Тютюнника, Патія та інших⁴⁴.

Через агентів Закордоту у Польщі була отримана інформація про військовий штаб С. Петлюри, який мав назву "Ліквідаційна комісія по справах України", а також про самого С. Петлюру: що він проживає у Варшаві під ім'ям Володимира Рейдліна по вулиці Мокотовській, 5, кв. 6; що Тютюнник і Павленко знаходяться у Львові і що польський уряд обіцяв С. Петлюрі 80 млн. марок для підготовки антибільшовицького повстання в Україні⁴⁵.

Зрозуміло, що володіючи такою інформацією, радянський уряд легко міг протидіяти всім спробам уряду УНР врятувати свою батьківщину від більшовицького експерименту.

Закордот у Польщі мав розвинену мережу комітетів — від районних до обласних.

У липні-серпні 1921 р. у Польщі проходило слідство по справі Закордоту, польська служба безпеки розкрила цілу мережу цієї підпільної організації на Волині, було заарештовано 46 комуністів, над якими відбувся суд. У ході слідства виявилось, що метою Закордоту була підготовка більшовицького перевороту у Польщі. До суду було притягнуто А. Марцінкевича (голову Волинської губтрійки), А. Шляхтіна, А. Блощука, Н. Тарську, В. Бержацького та багато інших. Після їх допиту слідство прийшло до висновку, що радянський уряд України проводить за допомогою своїх підпільних структур Закордоту на території Польщі комуністичну пропаганду і агітацію, роботу по відторгненню частини польської території, готує зміну державного і суспільного устрою, використовує місцевих комуністів, намагаючись видати цю діяльність за місцевий стихійний революційний рух. У ході слідства стало відомо, що у червні в Києві пройшло чергове таємне зібрання діячів Закордоту, за участю члена радянського російського уряду Зінов'єва, де він у своїй промові казав, що становище радянської атади в Росії дуже скрутне,

вона не може мати біля своїх кордонів капіталістичні держави. Щоб існувати далі, радянська Росія має перемогти у боротьбі з капіталізмом на заході, в першу чергу у Польщі, необхідно використати все можливе для організації у цій країні не пізніше 1 вересня (1921 р.) революційного повстання, підготовка якого доручається від ЦК КП(б)У Русакову через Закордот. У свою чергу, Русаков відповів, що ручається своєю головою, що до 1 серпня підніме цілу Польщу. На цю мету Маркус передав йому великі кошти. Полякам також стала відома адреса Київського відділу Закордоту під назвою "63 будівництво" (вул. Пушкінська, 37).

По цій справі рішенням військово-польового суду в Луцьку було розстріляно шість осіб: В. Кажинського, Н. Тарську, А. Шляхтіна, Я. Кіршенштейна, П. Мікшевського та Є. Кондратишина⁴⁷.

Радянський уряд намагався через РУД по репатріації організувати обмін притягнутих до суду діячів Закордоту та польських громадян.

У 1923 р., після створення СРСР, цього нового кроку радянської Росії до комуністичної імперії, права республік дуже обмежувалися. Почалася реконструкція й ліквідація зовнішньополітичних структур радянської України. Закривався за ініціативою з Москви і формальним погодженням Харкова комісаріат закордонних справ УСРР, замість нього призначався уповноважений представник НКЗС СРСР в Україні. Постановою колегії НКЗС СРСР в його обов'язки входило: інформувати уряд УСРР по партійній лінії про міжнародне становище та зовнішню політику СРСР, виявляти ініціативи українського уряду в питаннях зовнішньої політики, мати зв'язки з радниками УСРР при посольствах СРСР у Німеччині, Австрії, Чехословаччині та Польщі, а також надавати українському уряду різні матеріали з зовнішньої політики, які його можуть зацікавити⁴⁸. Уповноваженим представником НКЗС СРСР в УСРР був призначений О. Шліхтер.

Урядом СРСР також було вирішено згорнути посольства радянської України у Берліні, Празі, Відні та Варшаві. 23 липня Г. Чичерін, вже як комісар закордонних справ СРСР, звернувся з нотою до уряду Польської Республіки, в якій говорилося, що створений Союз має централізовані органи влади, серед яких НКЗС, міжнародні відносини будуть здійснюватися централізовано від імені всіх республік, в тому числі і УСРР⁴⁹.

Замість ліквідованого посольства УСРР при посольстві СРСР призначався представник України за рішенням колегії НКЗС СРСР і за згодою НКЗС УСРР (документ підписав від українського уряду В. Яковлев). Першим цю посаду посів Г. Беседовський. Також було вирішено відкрити консульський стіл по українських справах при посольстві СРСР.

Але навіть таких обмежених прав на проведення зовнішньополітичної діяльності Україна фактично не мала. Рішення про "стіл по українських справах" не було втілене у життя до середини 1925 р., незважаючи на те, що уряд республіки кілька разів звертався до союзних органів з проханнями відкрити українські консульські столи. Так, В. Чубар на адресу ЦК РКП(б) писав, що консульські столи дуже потрібні Україні, оскільки у Польщі проживає ще дуже багато українців, просив піти назустріч Україні у цьому питанні, а коли врешті-решт у Москві з цим не погодяться, то потрібно відізнати всіх наших представників за кордоном, адже без консульських столів їх перебування там зайве і недоцільне⁵⁰.

25 березня 1925 р. колегія НКЗС СРСР на своєму засіданні ще розглянула це питання і відкинула прохання УСРР. Вона висловилася категорично проти відкриття консульських столів. Після неї це питання розглядалося спеціально створеною комісією ЦК РКП(б) на чолі з В. Куйбишевим, яка також не підтримала українське прохання й прийняла рішення про непотрібність столів. Питання кілька разів роз-

глядалося у політбюро ЦК КП(б)У, де кожного разу вирішували, що столи потрібні, й знову зверталися до Москви. Політбюро ЦК РКП на своєму засіданні з представниками комісаріату закордонних справ кваліфікувало ці вимоги, як "бажання України мати за кордоном своїх самостійних представників і перетворити управління НКЗС СРСР при уряді УСРР в український НКЗС"⁵¹.

4 липня 1925 р. секретар ЦК КП(б)У Л. Каганович звернувся по цій справі з листом до Й. Сталіна, у якому знову обґрунтовував потребу УСРР у роботі консульських столів при повноважних представниках як дуже термінову і необхідну справу, а щоб не було двояких тлумачень по цьому питанню, надсилав проект "Про українські консульські столи при Повноважних представництвах СРСР у Варшаві, Відні, Празі, Берліні, Парижі", тобто у тих країнах, де Україна мала свої інтереси, їх завідуючі призначаються уповноваженими НКЗС СРСР в УСРР й затверджуються союзним комісаріатом закордонних справ. У віданні завідуючого консульським столом знаходяться всі справи, що стосуються громадян УСРР, він розглядає заяви повернення громадянства, на в'їзд та виїзд, а також всі справи компетенції уряду УСРР⁵².

Але ця боротьба завершилася повною перемогою Москви, і Україна не одержала навіть мізерних поступок. От такою була самостійність радянської України в проведенні міжнародної діяльності.

Таким чином, підбиваючи підсумки, можна сказати, що період 1921—1923 рр. був періодом, коли українське-польське відношення базувалися на засаді Ризького договору*, згідно з яким Польська Республіка визнавала УСРР як незалежну державу і мала з нею політичні та дипломатичні взаємини. Але практично міжнародна діяльність радянської України була підпорядкована радянській Росії, її урядом визначалися напрямки відносин з іншими країнами, у тому числі і з Польською Республікою.

Українсько-польські зв'язки цих трьох років характеризуються вирішенням цілого ряду проблем: по-перше, встановлення кордонів, по-друге, — проведення репатріації, і, по-третє, — ліквідація різного роду конфліктів, пов'язаних із перебуванням уряду та армії УНР у Польщі й допомогою радянської сторони польському комуністичному рухові. Компромісність Ризької угоди викликає постійні її порушення як з української, так і з польської сторони. Посольства УСРР у Варшаві та Польської Республіки у Харкові вчилися працювати, розширюючи коло своєї діяльності, й за три роки накопичили досвід, який можна було б використовувати у подальшому розвитку українсько-польських відносин, але з утворенням СРСР навіть така обмежена політична і дипломатична діяльність УСРР була повністю припинена, а міжнародні структури ліквідовані. Гра комуністичного уряду радянської Росії в незалежну УСРР закінчилася, — створенням СРСР була відновлена колишня Російська імперія, тільки тепер з більшовицькою ідеєю та під новими гаслами.

Уряд радянської Росії діяв по загарбання України поступово. Спочатку зайняв її територію своїми військами, після чого уклав мирний договір від її імені з Польщею, пішов на формальне проголошення Української соціалістичної радянської республіки, як самостійної держави, й закінчив це створенням СРСР, позбавивши Україну всіх прав державності.

⁵¹ М а з е п а І. Вогні й бурі революції 1917—1921. Т. III. Польсько-український союз. Кінець збройних змагань УНР. Прага, 1943. — С. 43, 44.

⁵² ТІ.ДАВО України, ф. 4, оп. 1, спр. 718, арк. 15.

³ Там же, арк. 108-116.

⁴ Там же, арк. 226, 227.

⁵ Pruszyński M. Dramat Pilsudskiego. Wojna 1920. Warszawa, 1993. S. 286.

⁶ Biesiedowski G. Z. Pamietniki dyplomaty sowieckiego. Poznan, 1929.

⁷ Вісти. 1921. 9 жовтня.

- ⁸ ЦДАВО України, ф. 4, оп. 1, спр. 670, арк. 107.
⁹ Kurier poranny. 1921. 28 pazdziernika.
¹⁰ ЦДАВО України, ф. 4, оп. 1, спр. 1061, арк. 11.
¹¹ Там же, ф. 67, оп. 1, спр. 17, арк. 2–4.
¹² ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ ¹³²⁵ ¹³²⁶ ¹³²⁷ <